לקחי בחינת הבגרות – שאלון ב - 11108

מועד קיץ 2008

מ"אנו אוהבים אותך מולדת" ועד "עורי עור"-

תמורות ביחס למולדת בשירי ארץ ישראל

כתבו וערכו: מיכל יוצר, רחל אפשטיין

1. **שאלות הבנה:**
1. **פירוק מטלה ,קריאת הוראות וכתיבה בטבלה.**
תלמידים אינם בקיאים בפירוק המטלה, מילוי הוראות והתאמה לסוגה שבה נדרשו לכתוב. ההוראה הייתה : **ציון** כל תקופה, ומה **מאפיין את היחס למולדת באותה תקופה**. תלמידים רבים העתיקו מה מאפיין את השירים, כיצד נכתבו, מהם נושאי השירים, מהי מטרת הכותבים וכד'. אי ידיעת מושגים ומונחים כללים כמו: מאפיין, יחס, תקופה , מקורות, וכד' יוצרים טעויות בתשובות.
במקום **שורה מדגימה משיר** העתיקו שורות שלמות מן המאמר כדי להדגים את היחס למולדת .
ביחס **לסוגה- כתיבה בטבלה**- כתיבה מרובה ולא תמציתית, העתקה גורפת של שורות ארוכות ללא הכללה . עודפות רבה. אין התאמה בין העמודות , אין קשר בין הכותרות לבין הכתוב בתוך הטבלה.
2. **שאלת הערכה וביקורת**:כמעט כל התלמידים ידעו לענות על שאלת הערכה וביקורת בפתיחה מתאימה וקיבלו 10% על כך. יחד עם זאת, לעיתים לא היה קשר בין משפט ההערכה לבין ההמשך. לאחר כתיבת משפט ההסכמה או ההתנגדות העתיקו תלמידים את כל הפסקה , לעיתים בלי להבין מהו מסר אותנטי (הבנת אוצר מילים , מונחים ומושגים) ושגיאתם התגלתה כאשר היו צריכים לנמק.
3. **נושאי הכתיבה –** 5-6
תלמידים כתבו על שני הנושאים בפיזור יפה. שני הנושאים זימנו כתיבה טיעונית. הוראות הכתיבה **בנושא 5** דרשו מן התלמידים תיאור תופעה, פירוט סיבות והבעת דעה. בעקבות זאת **הבעת הדעה** הייתה מצומצמת ביותר, או ברוב המקרים זו הייתה פסקת סיום שנפתחה במילים: לסיכום. הכתיבה הייתה חיובית ורגשית כלפי הנושא.
מעטים התלמידים שהציגו מודעות לטענת נגד. בטקסטים רבים נתגלתה כתיבה מצומצמת ביותר (חצי עמוד עד עמוד) שנכתבה במבנה ובהיקף של **כתיבת תשובה לשאלה** ולא כהבעת דעה בטקסט טיעוני.
תלמידים שכתבו על נושא זה ברוב המקרים הכירו את התופעה, אך יש לציין שהיו לא מעט תלמידים שסטו מן הנושא (או לא הבינו את הנושא) והציגו את ערבי השירה בציבור כתוכנית "כוכב נולד" "לשיר עם כוכבים" ועוד תוכניות טלוויזיה .

לעומת זאת **בנושא 6** התגלתה כתיבה המציגה פסימיות, ביקורת , ואף לעיתים נימה של ייאוש. בניסוח הנושא התגלו בעיות בפירוק המטלה ובהבנתה: המטלה דרשה מן הכותבים להביע את דעתם **על הטענה**- האם היא נכונה, ולבסס את דבריהם באמצעות דוגמאות במגוון תחומים. היו תלמידים שהדיון בטענה עסק בשאלה: האם היחיד והאני שהחליפו את ה"אנחנו" וה"ביחד" – תופעה חיובית או שלילית. כלומר, הם הסכימו עם עצם קיום התופעה , וחיבורם התמקד בהצגת החיוב או השלילה שבה . דווקא חיבורים אלה ברובם היו כתובים היטב, אך הטקסט לא נענה לרכיבי המבנה והתוכן הנדרשים במטלה. (יש כאן מעין "תזוזה" לדיון בחיוב ובשלילה , ולא דיון - האם התופעה אכן קיימת).

<u>שאלה 7 לשון המקורות</u>

בפרק זה התגלו בעיות של ידיעת מונחים מקצועיים לשוניים – גופים, התלמידים ציינו גוף ראשון, שלישי או הוא , אתה . זמנים : לא זיהו כלל את **הציווי**, אלא ציינו אותו כעתיד. כך ב **<u>סעיף 4:</u>**

פעמים רבות תלמידים זיהו את התופעה, אך לא ידעו לקרוא לה בשמה הנכון. יש לציין שלמרות שהתופעות הלשוניות המתבקשות היו מתחום התחביר , היו תלמידים שהציגו מילים מתחום אוצר המילים והמשמעים האופייניים **ללשון חז"ל** ולא תופעה לשונית.

ההמרה לעברית בת-ימינו: למרות מספר תשובות בנוסח: עג עוגה- אפה מאפה, גשמי זעף – בכעס, יש תחושה שרוב התלמידים למדו את המשניה ובהחלט הכירו את פירושי המילים.

בסעיף 3 הטעות הרווחת הייתה שתלמידים לא ידעו להמיר את "שמו פניהם עלי" ל-"פנו אלי" והמירו זאת ל-"סומכים עלי". ההמרה נעשתה מתוך ההקשר , אך אינה נכונה ומדוייקת.

<u>תחביר</u>

חסרה <u>העמקה</u> בהוראת התחביר לשלב ב'.

תלמידים מכנים משפט פשוט – משפט כולל.

<u>יש להדגיש כי משפט כולל אינו מתקבל כסיווג</u>. (גם לא מופיע בפירוט של סוגי המשפטים בשאלה 8'א.) תלמידים אינם מזהים את החלקים הכוללים במשפט.

אין סימון נכון של התיחום **במיוחד במילות השעבוד של הפסוקיות.** (לעיתים מזומנות ש' השעבוד נמצאת מחוץ לתיחום הפסוקית – <u>התיחום אינו מתקבל).</u>

תלמידים טועים **בזיהוי הפסוקית**. במקום להסתפק בקביעת <u>פסוקית תיאור</u> הם כתבו שהפסוקית היא זמן, והיא בעצם פסוקית מידה.

ההמרה של דרכי מסירה שונות <u>בשאלה 8</u> לא נוצלה כלל ,ורוב התלמידים שהמירו נכון בחרו בהמרה הפשוטה ביותר של פסוקית מושא בדיבור עקיף. יש תחושה שהנושא נלמד בצורה מאוד שטחית וטכנית.

<u>בשאלה 9</u> -תלמידים לא זיהו כלל את הפנייה, הרוב כתבו תמורה.

לגבי שחבור, <u>בשאלה 10</u> – נמצאו שגיאות הן בהבנת התפקיד הלוגי, הן בתקינות. יש להדגיש כי השחבור הוא חלק מהותי בהוראת התחביר , ביצירת חלופות סגנוניות, בהבנת רעיון המשפט .

שאלה 12- לגבי שיבושים- באינטואיציה ידעו חלק מן התלמידים לתקן, אך הנימוק לתיקון היה: זה לא הגיוני לכתוב אוהבים לשירים. גם כאן יש **המשך לשלב א'** שבו על התלמיד להבין את השינוי במשמעות בסדר מילים במשפט ולהסביר את ההבדל בהסבר לשוני. כאן, עליו להסביר את השיבוש או את התיקון **במושגים לשוניים** ולא אינטואיטיביים.

מערכת הצורות

יש התמקדות רבה של התלמידים בשאלות הפועל ומיעוט הבוחר בשאלות של שם.
אין הרגשה שהוראת מערכת הצורות נעשית **בחתך רוחב.**
ניכר שהתלמידים ידעו כיצד נוצר השם, אך לא השתמשו במונחים המכלילים המציינים את דרך התצורה , או את תהליך ההיווצרות . תלמידים לא ידעו להציג היווצרות של שורש תנייני, לא ידעו להסביר כיצד נוצרה המילה בינלאומיות,כמו כן לא ידעו לקרוא בשם למאפיין המשותף לצורן סופי, לבסיסים של 4 השמות וכד'.